

Թանշա Թուխաթցոյն զոր Ֆուսկն Մար-
դանտոն կոչէ, ձեռնառութեամբ տէր Յո-
վանէս տէրղընցոյս եւ թելադրութեամբ
որդոյ իմոյ Խաչատուրին ի վայելումն ու
(= ամենայն) հայկազան ուսումնասի-
րաց։ Այլ եղեւ տպագրութիւն սորա ի թվ.
Քի. ՌՇՁԳ (= 1584) զոր Հոռմէացիք
վարին, եւ Հայոց մեծաց ՌԼԳ ։

Աւելի հետաքրքրական են 1587-ին Վե-
նետիկ տպած Սաղմոսին յիշատակարան-
ները, ուր իր ընտանեկան պարագաները
կը յիշէ մի առ մի. հայրը՝ Խանէս, մայ-
րը՝ Մարիամ, կինը՝ Ինախիալէ, Խաչա-
տուր որդին եւ երկու աղջիկներ։ Առաջինը
արձակ է. «Աւարտեցաւ գիրս ձեռամբ Տէր
Յովանէս տէրղընցոյս եւ որդւոյ իմոյ Խա-
չատուրին ի թվին ՌԼԶ, ի մայրաքաղաքն
Վենետիկ, ընդ հովանեաւ Մարկոս աւե-
տարանին, ի Թաղաւորութեան Պատրուայ
Չիթօնին եւ ի պատրիարքութեան Չւան

Թուխանոյն, ի բանատուն Ջուան Ալբէր-
թին, ձեռնառուր խոճայ Շահաօլուն, եւ
հոգեւոր որդւոյն իմոյ Ստէփանոսին եւ
այլ Ջողեցոյց (= ջողայեցիներու) զոր
Տէր Աստուած տացէ ըստ սրտից իւրոց։
Այլ զԿարապետ բաղչեցին յիշեցէք ի Քրիս-
տոս, որ բազում օղնութիւն հասոյց մեզ։
Այլ եւ զերեսս արկանիմ ոտից ձերոց մոխ-
րամածեալ եւ արտասուալից հառաչմամբ
հայցեմք եւ մաղթեմք ի ձէնջ, զի մի ո-
ղորմեայիւ արժանի առնէք զկենակիցն իմ
զԻնախիալէն, եւ զմայրն իմ զՄարիամ,
եւ զհայրն իմ զԽանէսն՝ փոխեալքն առ
Աստուած. եւ Աժ յիշողացն եւ յիշեցելոցս
Աժ ողորմեացի յիւր միանգամ զալուստն»։

Եւ յետոյ ունի ոտանաւոր ձեռով՝ վեր-
ջը կիսատ, ուր նոյնպէս իր մասին կը տե-
ղեկացնէ եւ կ'ակնարկէ բանտ մտնելն ալ՝
անպարտ տեղը։ Ոտանաւորին սկզբնատա-
ռերը իր անունը կը կապեն (կիսատ)։

Տամ ես զերեսս ձեր ոտաց ունին զնեւ աշուիկ բանին

Որ ես պատմեմ փոքր մի զանցս իմ, զեղեալս իմ ի դոյն տաղի։

Երբոր եղէ այրի դերիս ի Համիթ մայրաքաղաքին

Մնաց երկու աղջկունք եւ տղայ մի է (7) ամի.

Բախճան լեն ատեցեալն տարակուսիլ ետ անձին

Եհան զիս յիմ որբերացն ած ի Հոռմ յերկիրն լատին։

Յորժամ կամեցայ յետ զառնալ՝ զի վերջ արի զիմ առաջին։

Ի (20) աւուր ճանապարհք չոքս միամիտ յիմ ճանապարհին։

Որոյ վկայ է Տէր Աստուածն որ ծածկատես ամէն զաղտնին,

Չի վնաս ինչ ոչ զործեցի՝ զի արժանի բանտին։

Վասն իմ մեղացն որ յառաջ կայր որ ինչ զործեալ յիմ երկրին,

Փութանակի աստի հասան մի ըստ միով կա ։

Արդ երբ որ այն պատահեցաւ լիցին...

Վերջին յիշատակարան մ'ալ ունի, ինչ-
պէս կ'աւանդէ Հ. Ալիշան(15) «Գեղեցիկն
Փարիզու»(16) գրքին մէջ զոր Մարտիրոս-

յի մէջ Թարգմանած ու հրատարակած է
1587-ին։ Ատիկա ոտանաւոր է, սկզբնա-
տառերը իր անունը կապող. բովանդակու-

կ'ըսէ. «Տէրղընցի Վենետիկէն Մարտիրոս անցած
եւ հայացուցած է Le Chevalier Paris et la belle
Vienne չափարեհաւ վէպը» (Տիպ ու Տառ,
էջ 42)։

(15) Տե՛ս Հայկաբան Ը - Յիշատակարանք, էջ
996։

(16) Այս մասին տարբեր է թէոդիկի տուած
տեղեկութիւնը այս գրքի մասին։ Արդարեւ նա

Թիւնը ողբ իր պանդխտութեան վրայ եւ
կարօտ իր հեռաւոր հայրենիքին։

Չարեօք պինդ լի երես որ կայ
Տրորեալ մածիմ ոտացդ վերայ.
Եղբայր լեզուով մի յիս գըթայ
Բամեալ հոգուս ողորմի տայ.
Յորդ արտասուօք զոչեմ ահա
Ողորմեցէք որպէս Յովբայ։
Վկայն իմ Տէրն է կրկին վկայ.
Աղաղակեմ ձայնս կուղայ.
Նա որ ասէ մի Տէր ողորմեա
Եղկելոյն այն որ կու հեծայ.
Սմին բիւրս յաւելանայ.
Ի յատենին առնու եւ խնդայ։
Տրամադրեալ սա ի Ֆրանցայ
էր ի քաղաքն Մառիլիիայ.
Բամել Թուոյս մերոյս Հայկայ,
Չերդ եւ հաղար եւ երեսուն կայ,
Նայ աւելի եւս վեցամեայ
Յվերջ ամսուն յամաց սոցայ.
Որ եւ երկրիս այս մեծ արքայ
Յենրիքոս կոչեն ըլնա.
Այլ ես յորդովք քաղաքս ուղղայ,
Սիրտ իմ կամի որ միշտ երթայ.
Այլ ճանապարհս երկրի սորայ
Յամաքն եւ ծովն կապեալ մնայ.
Յաւտարութեանս մաշեցայ
Որ ի երկիրն Ֆրանցայ,
Այս ինչ ցաւ է կայ եւ մնայ։

Սուլթանահէն եւ Տէրղընցիէն զատ առ
Դաւիթ պատրիարք նամակին տակ ստո-
րագրած են՝ Տէր Թաղէոս ժամարար Հա-
յոց, յետոյ Խաչատուր բմն եւ հուսկ Գրի-
գոր անուն եպիսկոպոս մը։ Երեքին մասին
ալ ո՛ր եւ է տեղեկութիւն չունինք, ինչպէս
նամակին մէջ յիշուած միւս անձերուն։

Տէրղընցին, ինչպէս ակնարկեցինք, թէ եւ
քերթողական աւելն չունի, բայց կը սիրէ
ոտանաւոր գրել։ Եւ ինչպէս ըրած է վե-
րեւ յիշուած յիշատակարաններուն մէջ,
նոյնը՝ Դաւիթ պատրիարքի ուղղուած

նամակին մէջ, ինչպէս կը տեսնենք ստո-
րեւ։

Ի Հայոց իշխանէն որ եւ ի յԱստուծոյ
եւ ի սուրբ փառէն պարգեւեալ է նմա դա-
ւաղան իշխանութեան ըստ մերում կա-
րեացն. եւ յինէն ի ծառայիցդ ծառայէ
չտէր(17) Յովանէս Տէրղընցոյս, եւ ի յայլ
փոքր հօտէն որ վտանգեալ մաղապուրծ
լինին ի յօժաժանի դայլոյն յանօրինացն,
եւ անկանին աստ, որ է տուն ապաւինու-
թեան մեծս Հոռմ. ի տէր Թաղէոս կրօ-
նաւորէն, ի յԱռաքելէն, ի Մուրատէն, ի
յԱղուպէն, ի Միքայելէն, ի Խաչատուրէն,
ի Միրզականէն, ի յԱստուծոյն, ի Դաւիթէն,
հասցէ ողջոյն սրբաւնեալ աջիդ եւ համ-
բոյր բարեաշուիղ զարչապարացդ, սրբոյն
Յակոբայ տեառնեղբոր տեղապահիդ,
վեհապետն եւ պատուեալ անուն պատրիար-
քի Երուսաղեմայ տէր Դաւիթ պէււտիկո-
սիդ(18)։ Չոր ոչ եմք արժանի զփառաւո-
րեալ եւ զբարեբախտ անունը յիշել ի մե-
րօք սանձեալ եւ ի կապտեալ լեզուս մեր.
զի զիտեմք ստուգիւ եւ ի համբաւէ բաղ-
մաց տեղեկացեալ զորպիսութիւն չնոր-
հաց եւ զառատութիւն իմաստիցդ, զերա-
ժըշտականաց զիտութիւնդ եւ զհամեղու-
թիւն մանր արուեստիցդ, որ եւ ի յետոյ
արուեստիւն արեղական լուսափայլ ծաղե-
ցար, եւ շառաւիղդ լուսոյ փոյթընթաց
սլացեալ ի միահամուռ տիեզերս։ Որ եւ
մի ի շառաւիղացդ փայլականման կայ-
ծականատես ժամանեաց ի կայսրանիստ եւ
ի փափարնակն ի մեծն Հոռմ, եւ այնպէս
յայտն երեւմամբ եղաւ, զի ակնատես եւ
ուսկնալու լեալ աւաքաց եւ ոսմկաց, կար-
տինարաց եւ բարձր երիցանց, որ եւս հա-
ւատամ թէ եւ ի սուրբ փառէն ոչ ծած-

(17) չտէր - խոնարհական ձեւ, իրր անարժան
բաժանայական աստիճանի, ինչպէս կը զնէ յիշա-
տակարաններուն մէջ ալ։

(18) Պուեստ (բանաստեղծ)։

